

Er den private ejendomsret demokratisk og bæredygtig?

Lise Tjørring, programleder, Dronning Marys Center, Københavns Universitet, alt@samf.ku.dk

I denne artikel tages et kritisk blik på den private ejendomsret. Dens historie og grundantagelser udforskes, og den diskuteres op imod visionen om et demokratisk og bæredygtigt samfund. Artiklen peger på en række problematiske forhold. For det første er det kun mennesker forundt at kunne eje, mens det mere-end-menneskelige ikke er repræsenteret i vores nuværende form for demokrati. For det andet skaber den private ejendomsret et skel mellem dem, der ejer og dem, der ikke gør, hvor dem, der ejer, tildeles større beslutningskraft. For det tredje bygger den på en grundantagelse om et hierarkisk forhold mellem menneske og natur, hvor mennesket kan eje naturen. En grundantagelse, som historisk set har ført til overudnyttelse af naturressourcerne og en vægtning af kortsigtede menneskelige behov over langsigtet opretholdelse af økosystemet. Artiklen konkluderer, at hvis vi tager visionen om et demokratisk og bæredygtigt samfund alvorligt, kan vi ikke have en privat ejendomsret i sin nuværende form.

Den private ejendomsret er en lov, som har skabt en grundstruktur for det moderne danske landskab (Fritzboeger, 2026). Når vi for eksempel køber et hus og et stykke jord, træder ejendomsretten i kraft og sikrer os rettighederne til bl.a. at bruge ejendommen og skabe indtægter af den (Den Europæiske Unions agentur for grundlæggende rettigheder, 2026). Vi tager som regel ejendomsretten for givet og stiller sjældent spørgsmålstegn ved den.

Af og til træder ejendomsretten frem i en ny kontekst, som giver anledning til at stoppe op og reflektere over, hvad den egentlig indebærer, og hvilke

grundantagelser der ligger bag. I den grønne trepart, som er indgået i 2024, spiller den en væsentlig rolle. Den grønne trepart er en aftale indgået mellem regeringen og en række politiske partier og organisationer (herunder bl.a. DN, Landbrug og Fødevarer, Dansk Industri og KL). Den grønne trepart står til at blive Danmarks største jordreform i nyere tid. Et par af hovedelementerne i aftalen er at der skal omlægges 140.000 hektar lavtliggende landbrugsjord til natur og der skal oprettes 250.000 hektar ny skov svarende til et areal på størrelse med Lolland, Falster og Bornholm (Ministeriet for Grøn Trepart, 2026a).

Kommunerne står for at udmønte opgaven og én af de væsentligste opgaver er at indgå aftaler med de lokale lodsejere om at omlægge hele eller dele af den jord de ejer til natur. Omlægningen er frivillig, og den enkelte lodsejer kan ikke tvinges til at omlægge jorden, men der er dog incitamenter at hente i form af fritagelse for fremtidige afgifter og mulighed for at søge tilskudsordninger (Ministeriet for Grøn Trepart, 2026b). På kommunernes hjemmesider er der ofte detaljerede beskrivelser af planerne for lodsejerinddragelse (se for eksempel Odsherred kommunes, 2026, hjemmeside) og mindre fokus på inddragelse af andre borgere. Der er desuden udviklet vejledninger og templates som hjælp til kommunerne til god lodsejerinddragelse (se for eksempel Seges Innovation, 2026, og Ministeriet for Grøn Trepart, 2026c).

Er det rimeligt, at en række enkeltindivider (i dette tilfælde de berørte lodsejere) har større beslutningskraft ift. at skabe/modsige sig grøn omstilling, fordi de ejer jorden? Hvad kan egent-

lig ejes, og hvad betyder ejerskab? Og i lyset af dette temanummer: Er ejendomsretten i overensstemmelse med et demokratisk og bæredygtigt samfund?

Der er en række spørgsmål, der trænger sig på her. Er det rimeligt, at en række enkeltindivider (i dette tilfælde de berørte lodsejere) har større beslutningskraft ift. at skabe/modsige sig grøn omstilling, fordi de ejer jorden? Hvad kan egentlig ejes, og hvad betyder ejerskab? Og i lyset af dette temanummer: Er ejendomsretten i overensstemmelse med et demokratisk og bæredygtigt samfund?

Med udgangspunkt i ovenstående spørgsmål kastes i dette kapitel et kritisk blik på den private ejendomsret. Først udforskes den historiske udvikling og de underliggende kulturelle antagelser, der gemmer sig bag ejendomsretten, og dernæst diskuteres den private ejendomsret op imod visionen om et demokratisk og bæredygtigt samfund.

Hvor kommer ejendomsretten fra?

Vi har en tendens til at tage den private ejendomsret for givet, men den har udviklet sig gennem historien og taget forskellige former gennem tiden.

Vi møder først den private ejendomsret i middelalderen. På denne tid var der kollektivt brug, hvor jorden ofte var ejet af slægten eller fællesskabet frem for individet. Større jordområder var organiseret under kirken, kronen eller adelen, hvor bønderne arbejdede som fæstebønder. I slutningen af 1700-tallet fandt udskiftningen sted, som var en nyfordeling af landbrugsjorden under landboreformerne. Under udskiftningen blev det muligt for almindelige bønder at købe deres egen jord, hvilket var starten på det, vi forbinder med den private ejendomsret i dag (Fritzbøger, 2026). Det var dog først med grundloven i 1849, at ejendomsretten blev sikret.

Det filosofiske grundlag for ejendomsretten tilskrives ofte John Locke. I sin liberalistiske teori argumenterede han for, at man har ret til at eje det, som man har forarbejdet (Locke, 1996(1689)). Det kan være et brød, man har bagt, et æble, man har plukket fra et vildt æbletræ, eller et stykke ubeboet land, man

har kultiveret. Ifølge Locke er individets selvstændighed vigtig, og derfor taler han for en begrænset stat, hvis primære opgave er at sikre individets liv, frihed og ejendom (ibid.). Lockes syn på naturen er også vigtigt at nævne i denne forbindelse. Centralt for hans teori var nemlig en opfattelse af naturen som værende en udtømmelig ressource, som mennesket har pligt til at udnytte og at naturen først får sin værdi, når mennesket bruger og bearbejder den (ibid.). Det er her værd at bemærke, at da Locke nedskrev sin teori, var der hverken mangel på jord eller miljø- og klimakrise.

Kritikere af Lockes teori påpeger, at den har bidraget til at retfærdiggøre vestlig imperialisme. For eksempel har teorien kunnet bruges til at argumentere for at den der først sætter sit flag på et stykke jord og bruger jorden, også har ejendomsretten. Selvom oprindelige folk (som f.eks. indfødte amerikanere) var til stede på et område, brugte og udnyttede de ikke jorden i lockeansk forstand og blev dermed hverken anset som værende civiliserede eller have ret til jorden (Miskinis, 2022). Samtidig kan det siges, at Lockes ide om at mennesket har pligt til at udnytte naturen, og at naturen først får sin værdi, når den bearbejdes, har været medvirkende til at retfærdiggøre en overudnyttelse af naturens ressourcer (Sætra, 2020). Til Lockes forsvar skal det dog nævnes, at han påpeger, at brug af jorden skal ske inden for en ramme af, at der er nok til alle (Locke, 1996(1689)).

Andre kritikere af Lockes liberalistiske teori tæller bl.a. Karl Marx og Friedrich Engels, som argumenterer for, at ejendomsretten er udbytende. Det skaber en opdeling mellem dem, der ejer, og dem, der ikke gør, og almindeligt lønarbejde skaber ikke mulighed for at erhverve ejendom, men gør blot dem, der arbejdes for, rigere (Engels og Marx, 2024). Ligeledes påpeger Marx og Engels, at den private ejendomsret udover at udbytte arbejderens også udbytter jorden. I et kapitalistisk system tvinges den, der ejer jorden, til at presse jorden til det maksimale for at være konkurrencedygtig med stor risiko for en overudnyttelse af naturressourcerne (ibid.).

Davies (2016) påpeger, at ejendomsretten bygger på to grundantagelser. Den ene grundantagelse er, at individet er centrum for ejendomsretten, dvs. at det

som udgangspunkt er individet, der ejer. Den anden grundantagelse er ideen om, at forskellen mellem den menneskelige og den ikke-menneskelige verden retfærdiggør at mennesker kan eje det ikke-menneskelige som f.eks. dyr, jord, huse og ting.

Det er vigtigt at påpege, at ejendomsretten og de grundantagelser, den bygger på, har fodfæste i vestlig kultur. I andre kulturer eksisterer markant anderledes forståelser af ejendom og ejerskab. Her er individet ikke nødvendigvis omdrejningspunktet, og mennesket anses ofte ikke som værende adskilt fra det ikke-menneskelige. Eksempelvis er det ikke i den australske aboriginerkultur meningsfuldt at tale om at eje jorden. Det er kun meningsfuldt at tale om en spirituel og historisk tilknytning til jorden. Jorden ejer mennesket, lige såvel som mennesket ejer jorden (Verran, 1998). Blandt indfødte amerikanere giver det ligeledes ikke mening at forstå mennesket som værende adskilt fra naturen og jorden, men mennesket skal i stedet forstås som *værende* naturen (Booth, 2003).

At ejendomsretten ikke altid har eksisteret, at den har ændret sig gennem tiden, og at der findes kulturer, hvor den slet ikke eksisterer eller giver mening, minder os om, at ejendomsretten ikke er noget naturligt og objektivt sandt, men en social og kulturel foranstaltning. Det betyder også, at den kan ændres.

Ejendomsretten blev sidst revideret i 1953 med den nye grundlov, hvor reglerne omkring ekspropriation blev præciseret. Siden da er den løbende blevet fortolket og tilpasset gennem ny lovgivning og retspraksis, eksempelvis ift. miljøbeskyttelse. Spørgsmålet er, om den er tidssvarende til de problemer, vi står over for i vores samfund i dag. Er de tilpasninger, der er blevet lavet, tilstrækkelige, er det et spørgsmål om yderligere tilpasninger, eller kræves gennemgående forandringer i fundamentet? I det følgende diskuteres ejendomsretten i lyset af begrebet 'demokratisk bæredygtighed', og hvorvidt dette begreb giver anledning til et behov for at ændre vores ide og praksis om ejendomsretten.

Er ejendomsretten demokratisk?

Ejendomsretten er indskrevet i grundloven, som er grundstenen i vores demokratiske samfund. Betyder

det så ikke, at ejendomsretten er demokratisk? Det gør det i den forstand, at det giver alle mennesker ligelig rettighed til at erhverve, beholde, benytte og sælge ejendom uden fare for, at folk med mere magt pludselig kan overtage ens ejendom. Det har været vigtigt historisk set, for at bønderne kunne løsrive sig fra herremændene. Den er også demokratisk i den forstand, at de folkevalgte kan ændre grundloven og dermed også ejendomsretten, om end det er en omstændig proces. Men er der også aspekter af ejendomsretten, som ikke er så demokratiske?

Tager vi fat i eksemplet med den grønne trepart, bliver lodsejerne givet en markant større stemme i arbejdsprocessen end de mennesker, der ikke ejer jorden. Det er dem, kommunerne tager fat i som de første, for som loven er indrettet, er det dem, som ejer jorden, der skal indvilge i omlægningsplanerne. Lodsejerne har altså i dette tilfælde en større beslutningskraft ift. alment vigtige beslutninger om den grønne omstilling end folk, der ikke ejer jorden. Det er også grunden til at fonde, grønne foreninger m.m. i stigende grad er begyndt at opkøbe jord for at sikre bæredygtige tiltag på området. For eksempel har Bikubenfonden i 2005 og 2006 opkøbt Svanninge Bjerge på Fyn (Bikubenfonden, 2026), foreningen Andelsgårde opkøber løbende jord for at omlægge den fra konventionelt landbrug til regenerativt landbrug (Andelsgårde, 2026) og velstående private familier som f.eks. LEGO-familien opkøber landbrugsjord og omdanner den til natur (Børsen, 2024). Et andet eksempel er den kendte biolog og iværksætter Jacob Jelsing, som har opkøbt store mængder landbrugsjord på Sjælland med det formål at omlægge arealerne til natur og skabe mere biodiversitet (DM, 2025).

Kigger vi lidt nærmere på, hvem der egentlig ejer jorden i Danmark, ser vi, at en meget lille del af befolkningen ejer størstedelen af det danske areal. Nærmere bestemt ejer landmændene, som udgør 0,6 pct. af befolkningen, 60 pct. af landet (Hansen, 2019). Ifølge Danmarks Statistik (2025) er 83 pct. af den danske landbrugsjord ejet af privatpersoner, 16 pct. er ejet af selskaber, og det resterende er ejet af fonde, enkeltmandsvirksomheder, interessentskaber m.m. Ser vi på kønsfordelingen, ejer mænd 68 pct. af land-

brugsjorden, mens kvinder ejer 10 pct. (ibid.). Løfter vi blikket til hele Danmarks areal (og ikke kun landbrugsjorden), er de største jordejere henholdsvis Staten, Aage V. Jensens Naturfond og folkekirken.

Kigger vi lidt nærmere på, hvem der egentlig ejer jorden i Danmark, ser vi, at en meget lille del af befolkningen ejer størstedelen af det danske areal. Nærmere bestemt ejer landmændene, som udgør 0,6 pct. af befolkningen, 60 pct. af landet

Om end de fleste jordejere kerer sig om klima, miljø og natur, er der også eksempler på det modsatte. Og her er problemet, at det ikke kun har konsekvenser for den enkelte jordlod, men rækker langt ud over jordloddens grænser og kan have konsekvenser i årtier og århundreder fremover. Grelle eksempler på dette er kemikalievirksomheden Cheminova, hvor både den gamle og nuværende fabriksgrund er massivt forurenet, samtidig med at giftdepotet på hofde 42 har forårsaget omfattende miljøskaade (Andersen, 2026). Der er også jordbehandlingsvirksomheden Nordic Waste, som ikke havde styr på sin forurenede jord på sin grund og efter et stort jordskred i 2023 har forårsaget risiko for alvorlig miljøskaade, hvis ikke der foretages en omfattende oprydning, hvis ansvar og økonomiske dækning ikke er faldet på plads (Knudsen, 2024). Derudover har landbruget ofte været i vælten for at udlede kvælstof i så store mængder, at det forårsager bl.a. forurenede drikkevand og fjorddød. I disse eksempler ses, at jordejerne har høstet private økonomiske gevinster, mens regningen er blevet sendt videre til fællesskabet og naturen.

Umiddelbart virker det ikke retfærdigt, at jordejere kan høste økonomiske gevinster på ubæredygtig udnyttelse af jorden, samtidig med at det skaber ødelæggelser for naturen og andre mennesker i form af for eksempel forurenede jord, drikkevand, badevand og fjorddød. O'Riordan (1976) påpeger netop, at den private ejendomsret gennem tiden har været en motor for økonomisk vækst og været genstand for økonomiske aktiviteter, der har forårsaget forringelse af miljø- og naturtilstanden. Selvom ejendoms-

retten og miljølovgivningen har demokratisk ophav, har den almindelige borger (som ikke har store jordbesiddelser) meget lidt indflydelse på vigtige beslutninger som omlægning af landbrugsjord til natur i deres lokalområde. Det kan for eksempel diskuteres, om personer, der beboer et område, men ikke ejer jorden, er medejere af landskabet i kraft af deres tilhørsforhold til stedet. Her mangler vi et sprog for betydningen af kulturelt tilhørsforhold og potentielle rettigheder tilknyttet dertil. Det peger på, at den grønne trepart lider af demokratisk underskud lokalt set.

Vi er ofte blinde for, at demokratiet kan tage sig ud på andre måder, end det gør i dag, selvom flere både forskere og praktikere peger på et behov for demokratisk innovation (se f.eks. Tønder, 2024a, og We Do Democracy, 2026). Vores nuværende demokratiske system er i høj grad kendetegnet ved at være et repræsentativt demokrati med magten forskudt i retning af politikere og ministerier. Der findes dog mange andre demokratiformer, og forsøg med deliberativt demokrati har f.eks. vist, at et repræsentativt udvalg af danskere i et klimaborgerting anbefalede mere ambitiøse klimatiltag end nationalpolitikkerne (Tønder, 2024b). Deres anbefalinger faldt dog til jorden, da de ikke var bindende.

En anden demokratisk udfordring i vores nuværende system er udelukkelsen af de ikke-menneskelige (ibid.). Når vi taler demokrati, tager vi ofte for givet, at det handler om at sikre, at alle *mennesker* får tildelt en stemme. Men hvad med alt andet levende? Er det rimeligt, at de skal holdes ude af demokratiet, blot fordi de ikke kan tale menneskesprog? Er det rimeligt, at menneskelige beslutninger må ødelægge andre arters levesteder? Og er det rimeligt, at mennesker kan eje dyr, jord og planter? Hvis vi udvider ideen om demokrati til ikke kun at inkludere mennesker, men alt andet levende, så er den private ejendomsret meget lidt demokratisk.

Der er eksempler på, hvordan man har forsøgt at give det mere-end-menneskelige en stemme i andre demokratiske systemer. Flere lande er lykkedes med at inkorporere begreber fra den oprindelige befolkning i deres love, som i højere grad integrerer en forståelse af integration mellem det menneskelige og

det mere-end-menneskelige (Grinlinton og Taylor, 2011). For eksempel blev Ecuador i 2008 det første land til at anerkende naturens rettigheder i dets forfatning (Republica del Ecuador, 2008), og i 2017 blev Whanganuifloden i New Zealand bevillet 'legal personhood', hvilket betyder, at den kan eje ejendom, indgå kontrakter, sagsøge og blive sagsøgt (BBC, 2020). Den kan f.eks. sagsøge folk, der forurener floden. Desuden eksisterer netværket 'Global Alliance for Rights of Nature (GARN)', der arbejder på tværs af lande for, at naturen ikke skal anses som ejendom, men i stedet anerkendes som havende rettigheder (GARN, 2026).

Der er også teoretiske bud på, hvordan det mere-end-menneskelige kan inkluderes i demokratiske systemer. For eksempel har Latour (2006 (1991)) fremsat ideen om tingenes parlament. Han argumenterer for, at i et sådant parlament skal natur (såvel som teknologi og genstande) gives en stemme på lige fod med mennesker. Argumentet for dette er, at natur og ting ikke bare er passive genstande, som vi bruger, men i høj grad påvirker mennesker og det samfund, vi lever i. Latour foreslår, at et tingenes parlament i praksis skal fungere ved at udvalgte mennesker skal fungere som talsmænd for tingene, og fokus skal være på at diskutere ikke bare, hvad der er godt for mennesker, men for hele økosystemet (ibid.).

Diskussionen om hvorvidt den private ejendomsret er demokratisk eller ej handler derfor både om, hvem der får en stemme, men også om hvordan de får en stemme. Forskellige demokratityper som for eksempel det repræsentative og det deliberative demokrati tilbyder forskellige måder, mennesker kan få en stemme på. Mens den ene foregår tæt på borgeren, er den anden længere væk. Hver især er de virksomme på forskellige måder. Tingenes parlament tilføjer desuden et vigtigt perspektiv, idet det gør os opmærksomme på, at vi har en kulturel tradition for kun at give mennesker en stemme i vores demokrati, og samtidig påpeger, at det ikke behøver at være sådan. Som det er nu, er den private ejendomsret kun en ret for mennesker med stærke implikationer for det mere-end-menneskelige. Samtidig er det en ret, der skaber skel mellem mennesker, der ejer, og mennesker, der ikke gør, ved f.eks. at give dem,

der ejer, en større stemme end dem, der ikke ejer, som vi ser det i den grønne trepart.

Fremmer ejendomsretten miljømæssig bæredygtighed?

Kigger vi lidt nærmere på den grundantagelse bag ejendomsretten, der handler om, at mennesker kan eje det ikke-menneskelige som f.eks. dyr og jord, melder der sig ikke kun spørgsmålet om, hvorvidt det er demokratisk at udelukke det mere-end-menneskelige fra demokratiet, men også om den private ejendomsret skaber de bedste betingelser for miljømæssig bæredygtighed.

Når ejendomsretten tillader, at et menneske kan eje et dyr eller et stykke jord, skaber det et hierarkisk forhold, hvor mennesket er højere oppe i hierarkiet end 'det, der ejes'. Det skaber også en objektivering af det, der ejes. Jorden bliver reduceret til et metermål og et matrikelnummer, hvor det ikke fremgår af skødet, hvilken artsrigdom og kulturhistorie der er knyttet til jorden, eller hvordan det hænger sammen med det større økosystem. På samme måde får dyr som regel et identifikationsnummer indsat som mikrochip på venstre side af halsen. Vi taler også om dyr på måder, der understreger det hierarkiske forhold. Ord som 'produktionsdyr' eller 'kæledyr' indikerer f.eks. menneskets brug af dyret frem for alt det andet, som dyret også er (Clark, 2023).

Denne tankegang om at mennesket står over naturen kan spores helt tilbage til oplysningstiden. Vi møder den hos Locke (1996(1689)), som skriver, at mennesket har pligt til at udnytte og bearbejde jorden. Her indikerer han et hierarkisk syn på relationen mellem menneske og natur, hvor naturen anses som en passiv ressource mennesket kan gøre brug af. Filosofen Descartes argumenterede også for, at mennesket er hævet over naturen i kraft af sin rationalitet (Descartes 2002 (1641)). Det samme gjorde filosofen Francis Bacon, som skrev, at naturen skal "gøre mennesket tjeneste" og "blive gjort til slave" (Bacon, 2011 (1857)). Han skrev også, at naturen skal "tvinges" og "formes af den mekaniske videnskab" (Bacon, 2024 (1620)).

Mange har påpeget, at dette hierarkiske syn, hvor mennesket står over naturen, har medført at naturen

er blevet anset som en ressource, som mennesket ikke bare kan udnytte, men over-udnytte (Merchant, 1990; Alaimo, 2010; Emmett og Nye, 2017). Et kulturelt syn, der i høj grad har været med til at retfærdiggøre alt fra store monokulturelle landbrugsjorder til fældning af regnskoven til forurenede minelandskaber. Det har medført katastrofale miljø- og klimamæssige konsekvenser, som vi kun har set toppen af isbjerget af.

Uagtet vores kulturelle hierarkiske syn, er menneske og natur ligeværdige størrelser i det store økosystem. Vores ubæredygtige praksisser kan sammenlignes med "at skyde os selv i benet" for den jord, vi tror, vi kan eje, ejer også os i form af at udgøre vores livsbetingelse. Vi er afhængige af naturen for at få mad og drikke og finde materialer til at bygge boliger, der kan beskytte os for vejr og vind.

Man kan også argumentere for at mennesket *er* natur, og at det ikke er meningsfuldt at adskille de to størrelser. Latour (2006(1991)) argumenterer f.eks. for at opdelingen mellem menneske og natur er en kunstig illusion, som det moderne samfund har skabt, men som aldrig har eksisteret i virkeligheden. I praksis indgår vi konstant i hybrider, hvor menneske og natur er filtret sammen såsom globale klimaforandringer, genmodificerede afgrøder eller forurening (ibid.). I tråd med Latour viser Alaimo (2010) gennem sit begreb transkorporalitet hvordan giftstoffer, mad og atmosfæriske partikler konstant bevæger sig på tværs af og igennem kroppe og miljøer. Kroppen er derfor ikke en lukket beholder, men er uadskilleligt forbundet med det omgivende miljø gennem konstante materielle udvekslinger. Alaimo og Latour udfordrer dermed den traditionelle forestilling om, at mennesket er et isoleret væsen, der står uden for eller hævet over naturen.

Hvad vil der ske, hvis vi anser mennesker og natur som ligeværdige aktive størrelser eller som ligefrem værende hinanden? I så fald vil en ejendomsret, hvor mennesket kan eje dyr og jord ikke kunne retfærdiggøres. Det vil heller ikke kunne retfærdiggøres at omdanne et artsrigt naturområde til et monokulturelt landbrugslandskab, hvor store mængder af kvælstof udledes i nærliggende fjorde og vandløb og forårsager død. Men hvad er mulighederne så, hvis

vi leger med tanken om at praktisere ligeværdighed mellem menneske og natur? Ligeværdighed kan umuligt opnås inden for rammerne af den private ejendomsret, da den bygger på, at den ene part (mennesket) kan eje den anden (naturen). Det er dog muligt at bevæge sig i retning af et mere respektfuldt forhold.

Som det er nu vægter ejendomsretten rettigheder over pligter (Taylor og Grinlinton, 2011). Når man læser den danske grundlov om ejendomsret, er det retten til at råde over (og eksempelvis bedrive økonomisk aktivitet på sine jorder) og retten til ikke at få frataget sin ejendom, der træder tydeligst frem. Den private ejendomsret fremmer derfor ikke i sig selv miljømæssig bæredygtighed. Det er i stedet miljøbeskyttelsesloven, der sætter rammerne for beskyttelse af natur og miljø. Man kan dog argumentere for, at i de tilfælde, hvor ejeren beslutter at lave tiltag for mere og bedre natur (som vi f.eks. så i eksemplerne med privatpersoner og fonde, der opkøber jord til fremme af natur), er den private ejendomsret direkte fremmende for miljømæssig bæredygtighed. Spørgsmålet er, om disse individbårne tiltag på privat ejendom er en model, der er langtidsholdbar og robust.

Der er potentiale for at vægte pligten til at fremme miljømæssig bæredygtighed mere i den private ejendomsret. Som det er nu, er pligten formuleret indirekte som en række regler i miljøbeskyttelsesloven, men jeg vil argumentere for, at der er forskel på pligt og regler. Mens regler er noget, der bliver lagt ned over en som en restriktion over, hvad man må, afspejler pligt et mere respektfuldt og ligeværdigt forhold mellem menneske og natur. Der er mulighed for, at miljømæssig bæredygtighed kan fremmes via den private ejendomsret, hvis vi i højere grad vægter ejendoms*pligt* over ejendoms*ret*. Hvis ejendomsretten bevæger sig væk fra en 'rettigheds-arrogance' og henimod et 'samspil med pligter', vil det i højere grad afspejle det biotiske samfund, mennesket er del af (Taylor og Grinlinton, 2011).

Behov for ændringer

I denne artikel har jeg forsøgt at anlægge et kritisk blik på den private ejendomsret og diskuteret, hvor-

vidt den er demokratisk, og hvorvidt den fremmer miljømæssig bæredygtighed.

Ejendomsretten er demokratisk i den forstand, at den giver alle mennesker ligelig rettighed til at erhverve, beholde, benytte og sælge ejendom. Den er også demokratisk i den forstand, at de folkevalgte kan ændre grundloven og dermed også ejendomsretten, om end det er en omstændig proces. Der er dog også aspekter af ejendomsretten, der er mindre demokratiske. Dels er det kun mennesker forundt at kunne eje, mens det mere-end-menneskelige ikke er repræsenteret i vores nuværende form for demokrati og er reduceret til at kunne ejes. Dels skaber den private ejendomsret et skel mellem dem, der ejer, og dem, der ikke gør, som vi ser det i den grønne trepart, hvor lodsejerne i højere grad bliver kontaktet og bliver tildelt større beslutningskraft end dem, der ikke ejer jorden.

Ift. om den private ejendomsret fremmer miljømæssig bæredygtighed, er dette kun direkte tilfældet, hvis ejeren beslutter at lave tiltag for bedre miljø og natur på sine jorder. Indirekte sker det, når f.eks. kommunen går i dialog med lodsejere i den grønne trepart og lægger en plan for omlægning af jordene. Ejendomsretten er derimod hæmmende for miljømæssig bæredygtighed, da den bygger på en problematisk grundantagelse om et hierarkisk forhold mellem menneske og natur, hvor mennesket kan eje naturen. En grundantagelse, som historisk set har ført til overudnyttelse af naturressourcerne og en vægtning af kortsigtede menneskelige behov over langsigtet opretholdelse af økosystemet.

Hvis vi tør udfordre denne kulturelle grundantagelse, som har rødder tilbage til oplysningstiden, om at mennesket står over naturen, bør vi også stille os selv spørgsmålet: Ejer vi jorden, eller ejer jorden os? Hvad hvis jorden (og økosystemet) ejede sig selv, hvad ville den så vælge? Og hvordan kan vi som mennesker bedst muligt passe ind i dette økosystem? Der er talrige eksempler fra andre kulturer, som kan inspirere os til at udvikle et demokrati, hvor mennesker og natur ikke ses som adskilte størrelser.

Går vi lidt mindre radikalt til værks, kan vi stille os selv spørgsmålet: Hvordan kan vi forbedre det demokratiske og bæredygtige grundlag for ejendoms-

retten? Der er potentiale for demokratisk innovation af den måde vi ejer på, og der findes allerede eksempler på sådanne tiltag f.eks. Andelsgårde, hvor medlemmer i fællesskab ejer jorden og ansætter forvaltere til at drive landbruget ud fra økologiske og regenerative principper. Der er også potentiale i at sikre en bedre balance mellem rettigheder og pligter, således at en ejendomsret i lige så høj grad bliver en ejendomspligt. Hvis pligten til at beskytte natur og miljø bliver et generelt princip i vores lovsystem, vil det signalere en mere respektfuld og mindre hierarkisk relation mellem natur og mennesker.

Med denne artikel peger jeg på, at hvis vi tager visionen om et demokratisk og bæredygtigt samfund alvorligt, kan vi ikke have en privat ejendomsret i sin nuværende form. Enten må vi bevæge os i retning af et opgør med mulighed for reel demokratisk ligeværdighed mellem mennesker og det mere-end-menneskelige, eller vi må bevæge os i retning af en forbedring via styrkelsen af pligten, som muliggør en mere respektfuld relation mellem natur og mennesker end den, vi ser i dag.

Referencer

- Alaimo, S. (2010), *Bodily Natures: Science, environment, and the material self*, Bloomington: Indiana University Press.
- Andelsgårde (2026), *Andelsgårde*, www.andelsgaarde.dk/.
- Andersen, E.Ø. (2026), *Højde 42 – forurening*, https://lex-dk/H%C3%B8fde_42_-_forurening.
- Bacon, F. (2024[1620]), *Novum Organum*, Natal Publishing.
- Bacon, F. (2011[1857]), *The works of Francis Bacon. Volume three*, J. Spedding, R.L. Ellis og D.D. Heath, red., Cambridge: Cambridge University Press.
- BBC (2020), *The New Zealand river that became a legal person*, www.bbc.com/travel/article/20200319-the-new-zealand-river-that-became-a-legal-person.
- Bikubenfonden (2026), *Svanninge Bjerger*, www.bikubenfonden.dk/svanninge-bjerger.
- Booth, A.L. (2003), "We are the Land: Native American Views of Nature". i H. Selin, red., *Nature Across Cultures. Science Across Cultures: The History of Non-Western Science*, vol 4, Dordrecht: Springer.
- Børsen (2024), *Lego-arving køber massivt op i jysk muld*, <https://borsen.dk/nyheder/virksomheder/lego-arving-kober-massivt-op-i-jysk-muld>.

- Clark, M.W. (2023), *Det blinde øje*, København: Politikens Forlag.
- Danmarks Statistik (2025), *Ejerskab af landbrugsjord*, www.dst.dk/da/Statistik/emner/erhvervsliv/landbrug-gartneri-og-skovbrug/ejerskab-af-landbrugsjord.
- Davies, M. (2016), "Material subjects and vital objects — prefiguring property and rights for an entangled world", *Australian Journal of Human Rights*, 22(2): 37-60.
- Descartes, R. (2002[1641]), *Meditationer over den første filosofi*, København: Det lille Forlag.
- Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Ret-tigheder (u.å.), *Artikel 17 - Ejendomsret*, <https://fra.europa.eu/da/eu-charter/article/17-ejendomsret>.
- DM (2025), *Jacob blev milliardær ved et tilfælde: Nu vil han redde naturen*, <https://dm.dk/nyheder/artikler/2025/-jacob-blev-milliardaer-ved-et-tilfaelde-nu-vil-han-redde-naturen/>.
- Emmett, R.S. og D.E. Nye (2017), *The environmental humanities: A critical introduction*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Engels, F. og K. Marx (2024), *Det kommunistiske manifest*, København: Lindhardt og Ringhof.
- Fritzboeger, B. (2022), *Ejendomsretten og kulturlandskabet i Danmark*, https://trap.lex.dk/Ejendomsretten_og_kulturlandskabet_i_Danmark.
- Global Alliance for the Rights of Nature (GARN) (u.å.), *Global Alliance for the Rights of Nature*, www.garn.org/.
- Grinlinton, D. og P. Taylor, red. (2011), *Property rights and sustainability: the evolution of property rights to meet ecological challenges*, 11, Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Hansen, K. (2019), *Farvel til Dansk Landbrug*, København: Gads Forlag.
- Knudsen, T. (2024), *Hvad er de værste tænkelige scenarier ved Nordic Waste?* Videnskab.dk, <https://videnskab.dk/naturvidenskab/hvad-er-de-vaerst-taenkelige-scenarier-ved-nordic-waste/>.
- Latour, B. (2006[1991]), *Vi har aldrig været moderne*, København: Hans Reitzels Forlag.
- Locke, J. (1996), *Anden afhandling om styreformen*, København: Det lille Forlag.
- Merchant, C. (1990), *The death of nature: women and ecology in the scientific revolution*, San Francisco: HarperOne.
- Ministeriet for Grøn Trepert (2026a), *Om den grønne trepart*, <https://mgtp.dk/groent-danmark/om-den-groenne-trepart>.
- Ministeriet for Grøn Trepert (2026b), *Virkemidler og tilskudsordninger*, <https://sgav.dk/groen-trepart/lokale-trepart/virkemidler-og-tilskudsordninger..>
- Ministeriet for Grøn Trepert (2026c), *Vejledninger, guides og faktaark*, <https://sgav.dk/groen-trepart/lokale-trepart/vejledninger-guides-og-faktaark>.
- Miskinis, S. (2022), "Blurred Visions of Native Americans: Cognizing Cultural Difference in Property Theory", *Albany Law Review*, 85(1).
- Odsherred Kommune (2026), *Grøn trepart - Information til lodsejere*, www.odsherred.dk/da/bo-og-leve/affald-og-en-groen-hverdag/klimainsatsen-i-odsherred/landbrug-og-arealanvendelse/groen-trepart/information-til-lodsejere/.
- O'Riordan, T. (1976), *Environmentalism*, London: Pion.
- República del Ecuador (2008), *Constitución de la República del Ecuador*, Ciudad Alfaro: Registro Oficial.
- Seges Innovation (2026), "Guideline til inddragelse af lodsejere i de lokale treparter", <https://segesinnovation.dk/media/o5hbou1w/20052025-guideline-til-inddragelse-af-lodsejere.pdf>.
- Sætra, H.S. (2020), "The Limits of a Lockean Environmentalism: God, Human Beings, and Nature in Locke's Philosophy," *BARATARIA. Revista Castellano-Manchega de Ciencias Sociales*, 27: 1-17.
- Tønder, L. (2024a), "Kan demokrati skabe en bæredygtig fremtid for alle? Debatten om demokratiets rolle i den grønne omstilling", i S.K. Hansen, S. Krøijer og L. Tønder, red., *Grøn Samfundsteori. Tanker til en økologisk krisetid*, København: Hans Reitzels Forlag.
- Tønder, L. (2024b), "Klimaborgerting, bæredygtighed og demokratisk fornyelse i en antropocæn verden", *Politica*, 56(2): 156-76.
- Verran, H. (1998), "Re-imagining land ownership in Australia", *Postcolonial Studies: Culture, Politics, Economy*, 1(2): 237-54.
- We Do Democracy (2026), *We Do Democracy*, www.wedo-democracy.dk/.